

Рецензия

от проф. дпн Румен Иванов Стаматов –

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски”

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научната степен
„доктор”

в област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки;

професионално направление 3.2. Психология

докторска програма: Педагогическа и възрастова психология

автор: Биляна Валериева Гинина

тема: *„Ситуативно-делово общуване с възрастния и привързаност при децата от една до тригодишна възраст“*

1.Общо описание на представените материали

По избор от научното жури съм определен за рецензент по процедурата за защита на дисертационен труд на тема *„Ситуативно-делово общуване с възрастния и привързаност при децата от една до тригодишна възраст“* за придобиване на образователната и научна степен „доктор” в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.2. Психология, докторска програма: Педагогическа и възрастова психология. Автор на дисертационния труд е Биляна Валериева Гинина – редовен докторант към катедра „Психология”, отчислен с право на защита.

Представеният от Биляна Валериева Гинина комплект материали е на хартиен носител и е в съответствие с изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за приложението му и чл.36 /1/ от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ „Паисий Хилендарски”. Той включва всички необходими документи. Докторантката е приложила публикации и учебни материали.

2. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи.

Темата на дисертационното изследване е актуална в научно – изследователски и в практически аспекти. Проблемите около привързването имат своята история, която препраща към класическите изследвания на Дж.Боулби, М.Айнсуорт, М.Мейн, Дж. Касиди, А.Либерман. В предложеното изследване актуалността е изразена в опита да се постигне едно разширено разбиране на темата за привързването, основано на проучванията в контекста на идеите на Л.С. Выготски. Актуалността на темата се открива особено силно и в контекста на деинституционализирането на децата, което отправя и множество предизвикателства пред изграждането на бъдещите връзки на детето с възрастните, които ще поемат отговорността и грижите за развитието.

3. Познаване на проблема

Докторантката се опитва обосновано да постигне целта на дисертационното изследване, както и преследваните задачи със съответните методи на теоретичното и емпиричното изследване. Използвани са основни концепции и теории в областта на привързването и общуването. Привързването е концептуализирано на различни равнища, очертани са различните видове привързване, както и факторите, които влияят върху неговото изграждане. Анализът е в контекста на теориите на Дж.Боулби и М.Айнсуорт и техните последователи, което очертава възможност за проблематизиране на разбиранията върху природата на привързването и възможностите за трансформиране на видовете привързване. Разгледани са основните разбираня върху връзката привързване и общуване. Тази връзка е ситуирана в контекста на идеите на М.Лисина и по конкретно на връзката със ситуативно-деловото общуване. Анализът на идеите на М.Лисина е подчинен на търсения на приближавания и на пътища за изграждане на синтез между тези два подхода. В качеството на основни конструкти са проследени особеностите на ситуативно-деловото общуване, ситуативно-лично общуване, тяхната динамика и влияние върху афектите и поведението на детето. Всеки от тези конструкти е представен на структурно и функционално развище. Разгледани са също условията за трансформирането на различните форми на общуване и тяхното отражение върху привързването. Също така са проследени и пътищата за подобряване на общуването. Счита за изключително интересно съдържателното разширяване на

полето на привързването и опита да се обвърже с различни обучителни програми, което открива възможности за по-дълбоко осмисляне на проявите на връзката дете-възрастен във всекидневния живот.

4. Методика на изследването

Методиката отразява основния замисъл на изследването и на концептуалното му осмисляне. Самата методика включва набор, който съдържа:

-скала за оценка на психическото развитие на децата от раждането до тригодишна възраст на В.М. Томова;

-метод за изследване на ситуативно-деловото общуване на децата от една до тригодишна възраст /М.Лисина, А.Г. Ружская, Е.О. Смирнова, Л.Н. Галигузова, Т.В. Ермолова, и С.Ю. Мещерякова/;

-методика за определяне особеностите на афективно-личностните връзки с възрастния за деца от една до тригодишна възраст – авторска версия.

Предложените инструменти оценяват връзката дете-възрастен на емоционално и поведенческо равнище; притежават необходимите психометрични характеристики, което осигурява обективно интерпретиране на емпиричните данни и постигане на предвидената цел, на задачите, произлизащи от нея и обосноваването на заключенията по отношение на формулираните хипотези.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд е с обем 172 страници в основния текст, който включва 15 таблици, 1 фигура и 28 диаграми. Структурата включва увод като въведение в изследователската тема, три глави, изводи, заключение и литература. Библиографията е със 147 заглавия на български, руски, английски и испански език. Самото изследване е структурирано в две части – теоретична, която представя основните концепти, около които се изгражда изследването и емпирична, която е представена от цели, задачи, хипотези, инструменти на изследването с подробно описание на психометричните характеристики и различните анализи, в контекста на формулираните хипотези. Представените анализи и изводи са представителни за усилията на докторанта и подкрепят верификацията на получените резултати.

6. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

За оценката на едно дисертационно изследване могат да се приемат следните критерии:

- новост – собствен принос при решаването на изследователския проблем;
- научна ерудиция, изразена в обективността и коректността на представените идеи и възгледи при теоретичното разглеждане на темата и при обзора на литературните изследвания както и в подбора на методиките и анализа на емпиричните данни;
- подробно описание на методиките на изследването и на техните психометрични характеристики;
- коректно представяне на емпиричните данни като се използват статистически методи и анализи на резултатите;
- авторови приноси и препоръки, относно използването на резултатите от научните изследвания.

Приносите на Биляна Валериева Гинина са съдържателно обобщени и отговарят на проведеното изследване. Като цяло цяло бих искал да отбележа следните положителни моменти:

- проследена е траекторията на развитието на отделните видове привързване - на деца отглеждани в семейна среда и в институции и са отбелязани особеностите на отделните типове връзки, което разширява разбирането върху природата на привързването;
- представено е разбиране, което обединява моделите на Дж.Боулби и М.Ансуорт и по-късните версии, разглеждащи привързването с моделите на последователите на М.Лисина, това разбиране очертава и концептуалната рамка за осмисляне на връзката дете-възрастен и в контекста на обучението, на изграждане на програми за подобряване на самата връзка;
- емпирично е потвърдено различieto в привързването между деца възпитавани в институции и в семейства, самото различие е интерпретирано в емоционални и

поведенчески термини, което обогатява разбиранията върху връзката дете – възрастен в перспективата на времето ;

- емпирично е потвърдено наличието на различия във вида на привързването и са разкрити причините за тези различия ;
- изследването е с насоченост към конкретната практика, считам за особен принос опита да се търсят пътища за изменение на привързването чрез използването на различни обучителни програми.

Това ми дава основание да отбележа, че изследването има приноси, които могат да намерят израз в съвременните теории за социалното развитие, в осмислянето на динамиката на отношенията дете - възрастен, както и на възможността да се промени тази връзка чрез разработването на адекватни обучителни програми.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Публикациите на темата на дисертационния труд са под формата на статии и отговарят на изискванията.

9. Лично участие на докторанта

Биляна Валериева Гинина е бил редовен докторант към катедра „Психология”. Тя е реализирала самостоятелно цялото дисертационно изследване. Текстът, получените резултати и приноси са нейно лично дело.

10. Автореферат

Авторефератът съдържа основните постановки в дисертационния труд, резултатите и техния анализ. Считаю, че е адекватен на дисертационния труд и обективно отразява теоретичните анализи и основните резултати, представени в съдържанието на изследването.

11. Лични впечатления

Бих искал да отбележа, че Биляна Валериева Гинина притежава задълбочени познания в изследвана област, съчетани с отговорност и с оригинален подход към емпиричното разглеждане на темата за привързването, ситуативно-деловото общуване и възможностите за промяна на отношението дете-възрастен.

12. Препоръки за бъдещо използване

Предлагам основния текст на дисертацията да се разшири като се наблегне на разработване на цялостна програма за родители, чрез която да се подпомогне изграждането на пълноценна връзка с детето.

Заклучение

Дисертационният труд показва, че докторантката Биляна Валериева Гинина притежава задълбочени познания по темата на дисертацията. Смятам, че кандидатът отговаря на условията и реда за присъждане на образователната и научната степен „доктор” по Закона за развитие на академичния състав в Република България, ППЗРАС, Правилника за развитие на академичния състав на ПУ „Паисий Хилендарски”. След изтъкнатите аргументи, както и на цялостната положителна оценка за извършеното дисертационно изследване, предлагам на научното жури да гласува положително и да присъди образователната и научна степен „доктор” на Биляна Валериева Гинина, за което давам и своя утвърдителен вот.

23. 05. 2016 г.

Рецензент:

/проф. дпн Румен Стаматов/